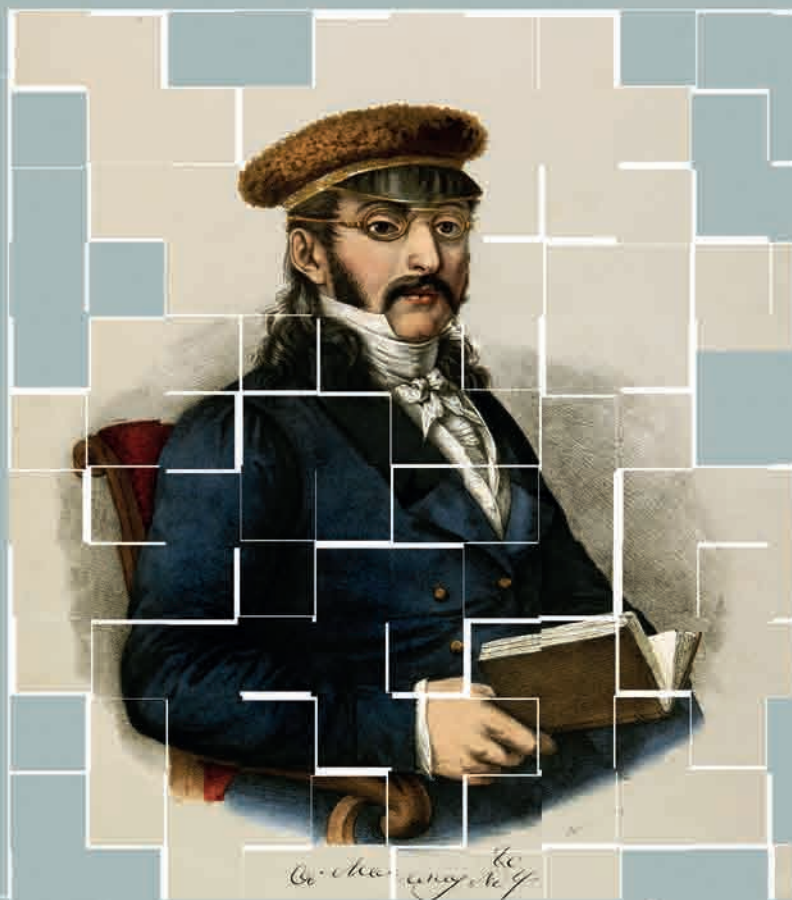

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ
ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

της εορταστικής εκδήλωσης
για την επέτειο της 25ης Μαρτίου 1821

Δευτέρα 24 Μαρτίου 2014

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

της εορταστικής εκδήλωσης
για την επέτειο της 25ης Μαρτίου 1821

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Δευτέρα 24 Μαρτίου 2014

Στοιχειοθεσία - Σελιδοποίηση: Δημήτρης Ι. Ζαζάς
Μακέτα εξωφύλλου: Ειρήνη Μανουσάκη
Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία: Διεύθυνση Εκδόσεων & Εκτυπώσεων

Στο εξώφυλλο: Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος (Κωνσταντινούπολη, 1791-Αίγινα, 1865).

Επιζωγραφισμένη λιθογραφία: Adam de Friedel, *Twenty-four Portraits*, London & Paris 1827. Βιβλιοθήκη της Βουλής.

Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α

Τη Υπερμάχω (χορωδία)

Προσφώνηση

του Ιωάννη Σιαμπάνη

Προέδρου του Συλλόγου των Υπαλλήλων της Βουλής

Ομιλία

του Ευάγγελου Ν. Δρακόπουλου

Βιβλιοθήκη της Βουλής

Θέμα: «Οι πρώτοι διοικητικοί θεσμοί και η εμφάνιση της πολιτικής:

Μάρτιος-Δεκέμβριος 1821»

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Λάμπουν τα χιόνια, τσάμικος

Λαλούδι της Μονεμβασιάς, καλαματιανός

Στη μέση στην Αράχοβα, καλαματιανός

Αρκαδιανή, συρτός

Θε να ταξιδέψω, συρτός

Εθνικός Ύμνος (χορωδία)

Χορωδία: Μουσικό Σχολείο Ιλίου

Προετοιμασία διδασκαλία χορωδίας: Μύριαμ Μαρίνου

Προετοιμασία διδασκαλία ορχήστρας: Ιορδάνης Κουζηνόπουλος

Την ορχήστρα αποτελούν οι μαθητές:

Τρύφωνας Παπαϊωάννου, κλαρίνο

Χάρης Λύγκος, βιολί

Αγγελική Παρδάλη, σαντούρι

Παναγιώτης Σταθάκης, λαούτο

Δημήτρης Τρακοσιάρης, κιθάρα

Κώστας Καραμέσιος, Μελίνα Καλαμά, κρουστά

Τη χορωδία αποτελούν οι μαθητές:

Κατερίνα Βασιλειάδη, Στέργιος Βλαχογιάννης, Φοίβη Γεωργά, Γεωργία Δρακουλάκου, Ειρήνη Ζούπινα, Θωμάς Καλτικόπουλος, Έλλη Κοντογεωργοπούλου, Τιμόθεος Κανδύλης-Γεωργακόπουλος, Πηγή Καραβοκύρη, Διονύσης Καραγιοβανίδης, Αλέξανδρος Καρδάσης, Βασιλεία Καρκούλια, Ρέα Καρτέρη, Ιωάννα Καστρινού, Χριστόφορος Κασφίκης, Ανέστης Κετεντζιάν, Παναγιώτης Κολοκάθης, Κυριακή Κουμαριανού, Μιχαέλλα Κουρή, Χαρά Λάγιου, Άννα Λεμονιά, Μυρτώ Λιανού, Κωνσταντίνα Μαρανάκου, Βαλεντίνα Μπάρδι, Αιμίλιος Μπάρτζης, Στέφανος Μπελντόσκι, Μυρσίνη Μποϊντά, Αμελί Μύλλερ, Χρήστος Νόϊφελτ-Μπόρας, Τηλέμαχος Νότσικας, Νάντια Ναβάζη, Ελβίρα Ξανθοπούλου, Μαρία – Νικολέτα Ούμρις, Καλλιόπη Ούτου, Ειρήνη Παλιούρα, Ηλέκτρα Πελέκη, Χάρης Παπαϊωάννου, Αποστόλης Παπασπύρος, Κωνσταντίνα Πάτση, Νικολέτα Ρίζου, Δανάη Σπυροπούλου, Σοφία Σπυροπούλου, Κωνσταντίνος Τάνταρος, Θοδωρής Τερμπάτσης, Θεοτόκη Τομαρά, Νικόλας Τότολος, Δώρα Τσιαούση, Ανδρέας Τσιαούσης, Ευάγγελος Τσιατσιάνας, Σταυρούλα Τσιρογιάννη, Βαρβάρα Τσούπρου, Στέφανος Φακίνος, Ελένη Φούτου, Γιώργος Φούτος, Μαρία Φυτά, Γιάννης Χαριτάκης, Κυριάκος Χατζηλήρης, Αλέξανδρος Χριστιανίδης

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ

Κύριε Πρόεδρε της Βουλής,
Κύριοι και Κυρία Αντιπρόεδροι της Βουλής,
Κύριοι Εκπρόσωποι των Κομμάτων,
Κύριοι και Κυρίες Βουλευτές,
Κύριε Γενικό Γραμματέα της Βουλής,
Κύριε Πρόεδρε του Επιστημονικού Συμβουλίου,
Κύριε Πρόεδρε της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων
για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία,
Κύριε Ειδικό Γραμματέα,
Κύριε Φρούραρχε,
Κυρίες και Κύριοι συνάδελφοι,

Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ έχει και αυτήν την χρονιά τη χαρά και την τιμή να διοργανώνει την εορταστική εκδήλωση για την επέτειο της 25ης Μαρτίου του 1821. Μια ιστορική επέτειο που γιορτάζεται σχεδόν από την απαρχή της δημιουργίας του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, ήδη από το 1838. Από τότε έως τις μέρες μας, γιορτάζεται σε όλη την Ελλάδα αλλά και από τους Έλληνες σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης, χωρίς διακοπή, με πίστη και προσήλωση. Σηματοδοτεί για όλες τις γενιές Ελλήνων, τον Αγώνα που οδήγησε από την πολύχρονη ξένη υποτέλεια στο δρόμο της ελευθερίας, της μεγαλύτερης από όλες τις αξίες του ανθρώπου.

Είναι μια γιορτή που στο πέρασμα του χρόνου μας ενώνει με το γερό νήμα της μνήμης. Μας θυμίζει τα υψηλά και σημαντικά της νεώτερης

Ιστορίας μας. Είναι μια επέτειος που ανασύρει μνήμες συλλογικές, οικογενειακές και τοπικές που πάνε πίσω, πάνω από 190 χρόνια. Και οι μνήμες, τα γεγονότα, οι πράξεις, οι ιδέες και οι νοοτροπίες, οι μικρές και οι μεγάλες αφηγήσεις πρέπει να ανακαλούνται για να μας δίνουν το σημερινό μας στίγμα. Πρέπει να φωτίζονται και να μας φωτίζουν. Λειτουργούν ως φάροι στην εθνική μας πορεία προς το κοινό μας μέλλον.

Τη σημερινή εορταστική εκδήλωση θα στολίσουν με τις καθαρές φωνές τους τα παιδιά από το μουσικό σχολείο του Ιλίου που θα μας δώσουν το μουσικό παλμό της ημέρας.

Για τις πολιτικές προσωπικότητες που έδρασαν τον πρώτο χρόνο του ελεύθερου κράτους και για τον τρόπο που επέδρασαν καθοριστικά στην πολιτική ζωή του τόπου που κλήθηκαν να εφαρμόσουν την κερδισμένη με αίμα και θυσίες ελευθερία με δημοκρατικούς όρους, θα μιλήσει ο διευθυντής της Βιβλιοθήκης της Βουλής, κύριος Ευάγγελος Δρακόπουλος.

Αθήνα, 24 Μαρτίου 2014

Ιωάννης Σιαμπάνης
Πρόεδρος του Συλλόγου
των Υπαλλήλων της Βουλής

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ
ΚΑΙ Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
[ΜΑΡΤΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1821]

Κύριε Πρόεδρε της Βουλής,
Κύριοι και Κυρία Αντιπρόεδροι της Βουλής,
Κύριοι Εκπρόσωποι των Κομμάτων,
Κύριοι και Κυρίες Βουλευτές,
Κύριε Γενικέ Γραμματέα της Βουλής,
Κύριε Πρόεδρε του Επιστημονικού Συμβουλίου,
Κύριε Πρόεδρε της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων
για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία,
Κύριε Ειδικέ Γραμματέα,
Κύριε Φρούραρχε,
Κυρίες και Κύριοι συνάδελφοι,

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ, η κοινωνική πραγματικότητα χαρακτηριζόταν από την κυριαρχία των προκρίτων, την ηγετική θέση του ανώτερου κλήρου και την ύπαρξη των ένοπλων και, κατά τόπους, ισχυρών αρματολών. Συγχρόνως, το κοινωνικό πεδίο συμπλήρωναν κάποια αστικοποιημένα στρώματα των ελληνικών παροικιών και φυσικά ο αγροτικός πληθυσμός, που αποτελούσε και την πλειονότητα.

Η κατάλυση της τουρκικής εξουσίας δημιούργησε μεγάλο διοικητικό κενό που μπορεί στη συνείδηση των επαναστατημένων Ελλήνων να υποκατέστησε η ιδέα του Έθνους, η ανάγκη όμως για τη δημιουργία

φορέων για την άσκηση μιας νέας εξουσίας, ελληνικής αυτή τη φορά, ήταν επιτακτική.

Πρώτο και κύριο αίτημα των επαναστατών ήταν η άμεση συγκρότηση κυβερνητικής αρχής και διοικητικής οργάνωσης για τη διεύθυνση του Αγώνα με σκοπό την επιτυχή έκβασή του. Η ύπαρξη διοικητικής οργάνωσης ήταν απόλυτα συνυφασμένη στη συνείδηση των πολλών με την προστασία κάποιων δικαιωμάτων και τον περιορισμό της αυθαιρεσίας των διαφόρων, κυρίως τοπικών, αρχόντων. Το σύνθημα «Σύστημα, θέλουμε Σύστημα» που απηύθυνε ο λαός προς την ηγέτιδα τάξη των προκρίτων δείχνει ξεκάθαρα την αγωνία για επιτυχή διαχείριση των συμφερόντων του Έθνους.

Από τις πρώτες ημέρες της Επανάστασης έγινε προσπάθεια να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της κρατικής οργάνωσης κυρίως εκ των ενόντων με την αξιοποίηση των προτύπων και των προσώπων που ανήκαν στην υφιστάμενη, από την περίοδο της τουρκικής εξουσίας, τοπική αυτοδιοίκηση. Αυτή την προσπάθεια θα παρακολουθήσουμε στους πρώτους σημαντικούς της σταθμούς όχι μόνο για να γνωρίσουμε τους διάφορους διοικητικούς θεσμούς που δημιουργήθηκαν, αλλά και για να αντιληφθούμε ότι όλες οι εμπλεκόμενες ομάδες, ακόμη και οι νεοφερμένοι Έλληνες του εξωτερικού, προσπαθούσαν σε αυτούς τους πρώτους μήνες της Ελευθερίας να κατανοήσουν ή και να επινοήσουν τους τρόπους και τις ποικίλες εκφάνσεις της πολιτικής δράσης, σ' ένα θεμιτό κατά τα άλλα αγώνα για πολιτική κυριαρχία.

Στην Καλαμάτα, στις 23 Μαρτίου, υπό την προεδρία του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ο οποίος την ίδια ημέρα επικεφαλής Μανιατών είχε εισέλθει στην πόλη, συστήθηκε διοικητική επιτροπή, γνωστή ως *Μεσσηνιακή Γερουσία* ή *Σύγκλητος* η οποία, μάλιστα, την επόμενη ημέρα απέστειλε προς τις Μεγάλες Δυνάμεις προκήρυξη, το πρώτο επίσημο κείμενο της Επανάστασης, με τίτλο «*Προειδοποιήσις προς τας ευρωπαϊκάς αυλάς εκ μέρους του φιλογενούς στρατηγού των Σπαρτιατικών στρατευμάτων Πέτρου Μαυρομιχάλη και της Μεσσηνιακής Συγκλήτου της Καλαμάτας*». Με εξαίρεση τις επαναστατικές προκηρύξεις που εξέδωσε η

Μεσσηνιακή Γερουσία δεν απέκτησε ευδιάκριτο πολιτικό αλλά ούτε και πολιτειακό χαρακτήρα. Το ίδιο ισχύει και για το Αχαϊκόν Διευθυντήριο το οποίο συστήθηκε στις 26 Μαρτίου από τους επαναστάτες που είχαν καταλάβει την πόλη Πάτρας λίγες ημέρες πριν.

Μαζί με την εξάπλωση της Επανάστασης εμφανίζεται και το πιο σοβαρό πρόβλημα που θα μπορούσε να αποτελέσει εμπόδιο στην τελική της επιτυχία: η έλλειψη συντονισμού και συνεργασίας ανάμεσα στους στρατιωτικούς αρχηγούς. Ο σκοπός ήταν κοινός, αλλά όχι και η ηγεσία. Ήδη από τον Απρίλιο του 1821, σύμφωνα με τον Αμβρόσιο Φραντζί εμφανίζονται και οι πρώτες, ασυντόνιστες ακόμα, προσπάθειες για τη δημιουργία, περιορισμένης έστω εμβέλειας, διοικητικών θεσμών, κυρίως στην Πελοπόννησο:

Ακολούθως εσύστησαν τοπικές διοικήσεις εις εκάστην επαρχίαν κατά την έκτασιν αυτής, συγκειμένας εκ πέντε μελών, ή εκ τριών, τας οποίας ωνόμασαν εφορίας ή κατ' άλλους, επαρχιακάς δημογεροντίας [...]. Αι περί ων ο λόγος διοικήσεις αταί, αι εφορίαι ή δημογερονταί, ήσαν επιφορτισμένα να προμηθεύωσι τα διά τας στρατολογίας αναγκαιούντα, οίον τα τρόφιμα, πολεμοφόδια και λοιπά.

Ο αριθμός αυτών των τοπικών διοικητικών σωμάτων ξεπέρασε τα είκοσι και ανάμεσα τους διακρίνονταν το Αχαϊκό Διευθυντήριο, η Μεσσηνιακή Γερουσία, η Γενική Εφορεία στην Τριφυλία, η Κοινότης της Ήλιδος στην Γαστούνη, η Κοινότης ή Καγκελλαρία της Κορίνθου, η Καγκελλαρία του Άργους, οι τοπικές διοικήσεις της Ύδρας, των Σπετσών, η Βουλή των Ψαρών κ.ά.

Το επόμενο στάδιο στη δημιουργία διοικητικών δομών υπήρξε η συγκρότηση περισσότερο αντιπροσωπευτικών και με πιο εκτεταμένες δικαιοδοσίες θεσμών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η συγκρότηση της Συνέλευσης των Καλτετζών. Με πρωτοβουλία της Μεσσηνιακής Γερουσίας συγκλήθηκε στη Μονή των Καλτετζών, νότια της Τρίπολης, μια καθαρά πελοποννησιακή σύνοδος, αφού την τελευταία στιγμή απείχαν οι εκπρό-

σωποι των νησιωτών. Οι πρόκριτοι που συνεδρίασαν εξέδωσαν στις 26 Μαΐου πράξη-διακήρυξη με την οποία ανακοίνωναν ότι εξελέγη διοικούσα επιτροπή, η *Γερουσία της Πελοποννήσου*, ενώ έμμεσα επικύρωσαν τον διορισμό του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη ως «κοινού αρχιστρατήγου».

Η συνέλευση των Καλτετζών είχε ως αποκλειστικό σκοπό τη σύσταση μιας ανώτατης αρχής, της Γερουσίας, η οποία λάμβανε την εξουσιοδότηση για συντονισμένη διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων και την εν γένει διοίκηση της Πελοποννήσου. Με την ίδρυση της Γερουσίας, η οποία δεν αποτελεί αντιπροσωπευτική αρχή και ούτε επεξεργάστηκε κάποιο σχέδιο προσωρινού, έστω, πολιτεύματος, οι πρόκριτοι της Πελοποννήσου επεδίωκαν, πέρα από τον συντονισμό του πολέμου και τη συντήρηση του υπάρχοντος φορολογικού συστήματος, να προλάβουν την άφιξη του Δημητρίου Υψηλάντη (αυτό)-επιβεβαιώνοντας με επίσημο τρόπο την οπωσδήποτε απολυταρχική εξουσία τους.

Αμέσως μετά την εκλογή των μελών της η Γερουσία άρχισε να εκδίδει διάφορες πράξεις ανάμεσα στις οποίες διακρίνεται αυτή της 30ής Μαΐου σχετικά με την διοργάνωση της περιφερειακής διοίκησης της Πελοποννήσου. Παρά την συνύπαρξη στο ίδιο κείμενο πολλών και διαφορετικών μεταξύ τους διατάξεων η εγκύκλιος αναθέτει στις κατά τόπους γενικές εφορείες —οι οποίες εξελέγησαν με εκλογές που διεξήχθησαν τον Ιούνιο— την άσκηση της διοίκησης και της εκτέλεσης των αποφάσεων της Γερουσίας, αυστηρώς στο πλαίσιο της επαρχίας που εκπροσωπούσαν.

Η ίδρυση της Πελοποννησιακής Γερουσίας, υπήρξε ένα θετικό βήμα στην κατεύθυνση της διοικητικής οργάνωσης, ενώ η περιορισμένη έστω χρονικά ισχύς της ενέπνευσε ένα αίσθημα σιγουριάς και εμπιστοσύνης στους αγωνιστές.

Η άφιξη, όμως, τον Ιούνιο του 1821 του Δημητρίου Υψηλάντη, ως εκπροσώπου του αδελφού του Αλεξάνδρου, Γενικού Επιτρόπου, και η αδυναμία των δύο πλευρών, των προκρίτων και των στρατιωτικών να συνεργαστούν, είχαν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση προστριβών, την αποδυνάμωση της Γερουσίας, στην οποία κυριαρχούσαν οι πρόκριτοι,

και την πλήρη αυτονομία των γενικών εφόρων των επαρχιών, οι οποίοι τώρα υπάκουαν μόνο στους στρατιωτικούς, που λόγω των επιτυχιών τους είχαν αποκτήσει μεγάλη δύναμη. Ο Ιωάννης Φιλήμων στο *Δοκίμιον Ιστορικόν* σχολιάζει με δεικτικό τρόπο τη δράση των γενικών εφόρων, τους οποίους όμως θεωρεί αναγκαίο κακό:

Έσχον δε διοικητικόν μεν νόμον την θέλησιν εαυτών, δικονομίαν δε ένα Εσταυρωμένον και την κατ' αντιμωλίαν ερωταπόκρισιν, ποινικόν δε νόμον διά μεν τους ιδιώτας τον χοίνικα (φάλαγκα), την φυλακήν και τας πέδας (σίδερα), διά δε τους λιποτάκτας στρατευσίμους την άμεσον των οικιών αυτών πυρπόλησιν. Ουν ην άλλως γενέσθαι, ότε επί της μεταβατικής ταύτης εποχής μία τις διοίκησις, καίτοι αυθαιρέτως ενεργούσα κατά τύπους τουρκικούς, προτιμότερα υπήρχεν αντί της απολύτου αναρχίας.

Ο Υψηλάντης έφτασε στην Πελοπόννησο ακολουθώντας πιστά τις οδηγίες του αδελφού του Αλεξάνδρου, για να οργανώσει πολιτικά και στρατιωτικά τον τόπο. Αμέσως, όπως ήταν φυσικό, συνασπίστηκαν γύρω του οι στρατιωτικοί, αλλά και το μεγαλύτερο μέρος του λαού που είχε σοβαρούς λόγους από το πρόσφατο προεπαναστατικό παρελθόν να μην εμπιστεύεται τους προκρίτους. Ενώθηκαν, όμως, εναντίον του οι πρόκριτοι της Πελοποννήσου και αυτό φάνηκε στα Βέρβена της Αρκαδίας, όπου συγκεντρώθηκαν στις 21 Ιουνίου όλες πλευρές.

Η προσπάθειά του να πετύχει τη διάλυση της Πελοποννησιακής Γερουσίας και να αναλάβει αυτός τη στρατιωτική και πολιτική διοίκηση του Αγώνα απέτυχε. Έτσι οι δύο πλευρές παραμένοντας αμετακίνητες στις θέσεις τους σκλήρυναν τη στάση τους σε μια κρίσιμη για την εξέλιξη των πολεμικών επιχειρήσεων περίοδο. Πάντως οι πρόκριτοι σε μια ύστατη προσπάθειά τους να αποφύγουν τη σύγκρουση με τον ιδιαίτερα δημοφιλή Δ. Υψηλάντη του αναγνώρισαν το στρατιωτικό πρωτείο, παραχώρηση που δεν ικανοποίησε τον πρίγκιπα, ο οποίος επιδίωκε και την πολιτική κυριαρχία. Στις 27 Ιουνίου ο Υψηλάντης με τη συνοδεία του Παπαφλέσσα εγκατέλειψε με τέτοιο τρόπο τα Βέρβена,

ώστε αμέσως διαδόθηκε η φήμη πως εξαιτίας της στάσης των προκρίτων αποχώρησε από τον Αγώνα. Προς στιγμή ο εξαγριωμένος λαός απείλησε με σφαγή τους προκρίτους, η οποία την τελευταία στιγμή αποτράπηκε από τον Κολοκοτρώνη. Οι πρόκριτοι συγκεντρώθηκαν στη Ζαράκοβα και σχεδόν εκλιπαρούσαν τον πρίγκιπα να επιστρέψει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Ο Υψηλάντης όμως προτίμησε να ηγηθεί εκείνη τη στιγμή της πολιορκίας της Τριπολιτσάς.

Στις αρχές του Αυγούστου φαίνεται πως αποκαταστάθηκαν και πάλι οι δίαυλοι επικοινωνίας ανάμεσα στον Υψηλάντη που βρισκόταν στα Τρίκορφα και τους προκρίτους που ήταν εγκατεστημένοι στη Ζαράκοβα. Οι πρόκριτοι δήλωναν τώρα διατεθειμένοι να φθάσουν σε συμφωνία με τον Υψηλάντη ώστε να συνταχθεί πολιτικός οργανικός νόμος, με βάση τον οποίο θα του ανατίθεντο εξουσίες που θα πήγαζαν όμως από τη λαϊκή θέληση. Η αποστολή εκ μέρους του Υψηλάντη στους προκρίτους ενός σχεδίου με τίτλο *Γενικός Οργανισμός της Πελοποννήσου* στον οποίο αυτός θα είχε την προεδρία ως αντιπρόσωπος της *Ανωτάτης Αρχής* όξυνε και πάλι τις μεταξύ των σχέσεις, ενώ η αντιπρόταση των προκρίτων ατελής και εμπειρική και αυτή, όπως του Υψηλάντη, που έφερε τον εντυπωσιακό τίτλο *«Οργανισμός και γνώμη του λαού της Πελοποννήσου δια την τοπικήν διοίκησίν της, πολιτικής και στρατιωτικής»*, δεν έγινε αποδεκτή από την πλευρά του Υψηλάντη.

Έτσι σε μια κρίσιμη φάση της Επανάστασης αντιμάχονταν δύο εξουσίες στην Πελοπόννησο: των προκρίτων που στήριζαν την ισχύ τους στην Πράξη των Καλτετζών και του Δ. Υψηλάντη, Πληρεξούσιου της Ανώτατης Αρχής.

Τον Αύγουστο, όταν άρχισαν να δραστηριοποιούνται στην επαναστατημένη Ελλάδα ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος και όλοι αυτοί που τον ακολούθησαν, κάνει την εμφάνιση του ένας νέος πόλος εξουσίας, οι Έλληνες των παροικιών και οι Φαναριώτες, οι πρώτοι που θα μπορούσαν να θεωρηθούν, για τα μέτρα της εποχής, πολιτικοί, με ανύπαρκτη βέβαια εμπειρία, αλλά με ικανοποιητικές γνώσεις πολιτικής θεωρίας και οπωσδήποτε με μεγάλες φιλοδοξίες.

Οι Έλληνες των παροικιών υπήρξαν φορείς των ιδεών του Διαφωτισμού και μετέφεραν στον ελληνικό χώρο το νεωτερικό πνεύμα των νέων ιδεών ασκώντας εξ αρχής πολιτικούς ρόλους. Άνθρωποι όπως ο Μαυροκορδάτος υιοθέτησαν ανάλογες ιδέες και πολιτική συμπεριφορά, ενώ επιδίωξαν και την άμεση συμμετοχή τους στα δημόσια αξιώματα και τους μηχανισμούς εξουσίας του δημιουργούμενου ελληνικού κράτους. Χωρίς να αποφεύγουν συχνά την αντιπαράθεσή τους με τα εγχώρια παραδοσιακά κοινωνικά στρώματα, επιχείρησαν να προσαρμόσουν εισαγόμενες φιλελεύθερες αντιλήψεις στην παραδοσιακή ελληνική κοινωνία και να εκσυγχρονίσουν την υποτυπώδη αρχικά διοικητική μηχανή των πρώτων μηνών της Επανάστασης. Αυτή η ομάδα, ευάριθμη στην αρχή, των σπουδασμένων στη Δύση πολιτικών και διανοουμένων, αν και υστερούσε καταφανώς σε στρατιωτικές ικανότητες, πέτυχε, ωστόσο, να διασφαλίσει αρκετά νωρίς ότι, στο θεσμικό τουλάχιστον επίπεδο, το υπό σύσταση κράτος θα στηριζόταν στα βασικά χαρακτηριστικά του φιλελεύθερου πολιτεύματος.

Στο πρόσωπό του Μαυροκορδάτου συναντώνται ο αδιαμφισβήτητος πατριωτισμός και οι ισχυρές πολιτικές φιλοδοξίες. Αυτές οι τελευταίες τον οδήγησαν να δραστηριοποιηθεί στην Στερεά Ελλάδα, μακριά από την Πελοπόννησο, προνομιακό χώρο δράσης του Υψηλάντη και των οπλαρχηγών. Αφού προσεταιρίστηκε τους τοπικούς προκρίτους αλλά και αρματολούς, ζήτησε από τον Υψηλάντη να του ανατεθεί το έργο της οργάνωσης των επαρχιών της Στερεάς Ελλάδος. Στις 17 Αυγούστου 1821 ο Υψηλάντης και ο Μαυροκορδάτος συναντήθηκαν στα Τρίκορφα. Εκεί ο πρίγκιπας τον διόρισε εκπρόσωπό του στη Στερεά Ελλάδα, απόφαση που συνιστά σημαντική πολιτική επιτυχία του Μαυροκορδάτου. Στη διάρκεια της παραμονής τους στα Τρίκορφα έγινε γνωστή η ήττα του Αλέξανδρου Υψηλάντη στο Δραγατσάνι και η καταστολή της επανάστασης στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες στοιχεία που αποδυνάμωσαν πολιτικά όχι μόνο τον ίδιο τον Αλέξανδρο αλλά και τον εκπρόσωπό του στην Ελλάδα αδελφό του Δημήτριο. Λίγες μέρες πριν ο Μαυροκορδάτος είχε αρνηθεί πρόταση των προκρίτων της Αχαΐας να λάβει μέρος στη

συνέλευση στα Ζαράκοβα, επειδή δεν είχε ακόμη συναντηθεί με τον Υψηλάντη. Δεν ήθελε εκείνη τη στιγμή να αντιπαρατεθεί με τον πρίγκιπα, αλλά τη γνώμη του τελικά την έδωσε στους προκρίτους με την μορφή του *Οργανισμού της Ζαράκοβας*, του οποίου ο ολιγαρχικός χαρακτήρας ερέθισε τόσο πολύ τους στρατιωτικούς ώστε οι πρόκριτοι τον εγκατέλειψαν και προτίμησαν να διατηρηθεί το ιδιότυπο καθεστώς που είχε δημιουργηθεί στις Καλτετζές.

Ο Μαυροκορδάτος ακολουθούμενος από τον Θεόδωρο Νέγρη έφτασε στο Μεσολόγγι και συγκάλεσε για τις 14 Σεπτεμβρίου «γενικήν συνέλευσιν της Ελλάδος». Ο περιορισμένος χρόνος για την διενέργεια των απαιτούμενων εκλογών, αλλά και η επιρροή που φάνηκε να ασκεί στους προκρίτους της περιοχής ο Δ. Υψηλάντης, οδήγησαν στην αποτυχία του εγχειρήματός του. Αυτή η εξέλιξη τον οδήγησε στο να ακολουθήσει άλλη τακτική. Συναποφάσισε με τον Νέγρη να αναλάβει ο ίδιος τη Δυτική και ο Νέγρης την Ανατολική Στερεά Ελλάδα. Η κίνηση αυτή του Μαυροκορδάτου αποτέλεσε καίριο πλήγμα στις πολιτικές φιλοδοξίες του Υψηλάντη. Ο Μαυροκορδάτος και οι πολιτικοί του φίλοι πρόκριναν την «περικύκλωση» και εντέλει απομόνωση του Υψηλάντη από την απευθείας σύγκρουση. Αμέσως μετά συγκάλεσε τοπική συνέλευση η οποία συγκροτήθηκε σε σώμα στις 4 Νοεμβρίου στο Μεσολόγγι. Τα τριάντα μέλη της, που εκπροσωπούσαν τις επαρχίες της Δυτικής Στερεάς, εξέλεξαν ως πρόεδρο τον Μαυροκορδάτο.

Με ψήφισμά της συστάθηκε τοπική προσωρινή κυβέρνηση (Διοίκις). Κεντρικό κυβερνητικό και διοικητικό όργανο ήταν η δεκαμελής Γερουσία στην οποία συμμετείχαν πρόκριτοι με ετήσια θητεία. Τα μέλη της εκλέγονταν από την σύνοδο των εφόρων των πόλεων και των χωριών με τη συμμετοχή και των ισχυρών οπλαρχηγών, τους οποίους με αυτό τον τρόπο ο Μαυροκορδάτος έθεσε υπό τον έλεγχο των πολιτικών.

Στην άλλη πλευρά της Στερεάς, την ανατολική, κυριάρχησε ο Θ. Νέγρης, ο οποίος μαζί με τον Μαυροκορδάτο και τους ακολούθους τους αποτέλεσαν σύμφωνα με τον Ι. Φιλήμονα «τα πρώτα κεφάλαια φατρίας πολιτικής». Οι εβδομήντα και πλέον πληρεξούσιοι των επαρχιών της

Ανατολικής Στερεάς συγκεντρώθηκαν στα Σάλωνα στις 15 Νοεμβρίου και μέσα σε πέντε μόλις ημέρες ψήφισαν χωρίς, είναι αλήθεια, να κατανοήσουν «την νομοθετική πυργοποιΐα του Νέγρου». Η «Νομική Διάταξις της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος» ανέθεσε την ανώτατη αρχή —νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική— σε ένα δωδεκαμελές σώμα, με ετήσια θητεία, τον Άρειο Πάγο. Πρόεδρός του εξελέγη, όπως ήταν αναμενόμενο, ο Νέγρης.

Ενώ οι πολιτικές εξελίξεις έτρεχαν στη Στερεά, στην Πελοπόννησο η κατάληψη από τα επαναστατικά στρατεύματα στις 23 Σεπτεμβρίου της Τριπολιτζάς, όπως είχε αποφασιστεί στις Καλτετζές και στην Ζαράκοβα, έθετε τέλος στη νομική ισχύ της Πελοποννησιακής Γερουσίας. Οι κυρίαρχοι των ημερών οπλαρχηγοί εξέδωσαν στις 30 Σεπτεμβρίου στην Τριπολιτζά μια πράξη με την οποία παρατεινόταν η ισχύς της Γερουσίας της Πελοποννήσου μέχρι την σύγκληση γενικής συνέλευσης. Παράλληλα, όμως, με την Γερουσία ο Δημήτριος Υψηλάντης εξακολουθούσε να διατηρεί δικό του διοικητικό μηχανισμό επανδρωμένο με στελέχη που αναφέρονταν απευθείας στον ίδιο. Παρόλα αυτά αυτός πήρε την πρωτοβουλία να συγκαλέσει γενική συνέλευση επιδιώκοντας να αρθεί γρήγορα το διαφαινόμενο πολιτικό και διοικητικό αδιέξοδο. Για αυτόν τον σκοπό απέστειλε προκήρυξη προς εκλογή αντιπροσώπων των επαρχιών και σύγκληση της συνέλευσης στην Τριπολιτζά στις 30 Οκτωβρίου. Σε αυτή του την προσπάθεια ο Υψηλάντης συνάντησε την αδιαφορία των πανίσχυρων εκείνη την περίοδο οπλαρχηγών και την σκοπούμενη αδράνεια των προκρίτων της Πελοποννήσου, οι οποίοι περίμεναν μάλλον να ολοκληρώσουν το έργο τους ο Μαυροκορδάτος και ο Νέγρης στην Στερεά Ελλάδα και στη συνέχεια, από θέση ισχύος πλέον, να εμπλακούν στις πολιτικές διεργασίες. Ο Αμβρόσιος Φραντζής διασώζει μια πληροφορία που δείχνει την προσπάθεια να βρουν, έστω και αργοπορημένα, κάποια σημεία επαφής ο Υψηλάντης και οι πρόκριτοι τρεις ημέρες μετά την δημοσίευση της προκήρυξης ο πρίγκιπας την ανακάλεσε γιατί περιείχε σκληρές φράσεις για τους προκρίτους και την αντικατέστησε με μια άλλη περισσότερο φιλική, ενώ έκανε δεκτό το αίτημά

τους να συγκληθεί η συνέλευση στο Άργος και όχι στη στρατοκρατούμενη Τριπολιτζά.

Την ίδια στιγμή που ολοένα και περισσότεροι, μετά τις στρατιωτικές επιτυχίες, συνειδητοποιούσαν την αναγκαιότητα δημιουργίας μιας κεντρικής διοικητικής αρχής, αναπτύχθηκε ένας ιδιότυπος διάλογος ανάμεσα σε προσωπικότητες που βρίσκονταν είτε στο εξωτερικό, είτε στην Ελλάδα για τη μορφή και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υπό ίδρυση πολιτείας. Ο Ιωάννης Φιλήμων σημειώνει:

Κατά τας ώρας εκείνας αι ανταποκρίσεις διαφόρων εντός και εκτός Ελλάδος επληρούντο κυρίως εκ προτάσεων και συζητήσεων περί του καταλληλοτέρου δια το εσωτερικόν και το εξωτερικόν είδους διοικήσεως της Ελλάδος. Άλλοι ήθελον την διοίκησιν των πολλών και άλλοι την των ολίγων.

Ο Καποδίστριας, με ημερομηνία 17 Ιουλίου 1821, διαβίβασε υπόμνημα με τις σκέψεις του στον μητροπολίτη Ιγνάτιο που βρισκόταν τότε στην Πίζα. Ο τελευταίος το έστειλε στον Μαυροκορδάτο στο Μεσολόγγι και ο τελευταίος στην Πελοπόννησο συμπληρωμένο με δικά του σχόλια. Ο Καποδίστριας στις συμβουλές που δίνει τονίζει κυρίως το επείγον της οργάνωσης των περιοχών που βρίσκονται υπό ελληνική διοίκηση, ώστε να είναι δυνατός ο καλύτερος συντονισμός της άμυνας τους και συνεχίζει ζητώντας όπως η διοικητική οργάνωση να σεβαστεί απόλυτα την τοπική παράδοση, αποφεύγοντας τους επικίνδυνους νεωτερισμούς αλλά και να είναι συγχρόνως αρκούντως αντιπροσωπευτική. Την ευθύνη, όμως, για το σύνολο της διοικητικής μηχανής πρέπει να έχει, σύμφωνα με τον Καποδίστρια, μια ισχυρή κυβέρνηση, ολιγομελής και εάν υπάρχει η κατάλληλη προσωπικότητα, πράγμα δύσκολο, μονοπρόσωπη. Αυτή η κυβέρνηση ή ο κυβερνήτης για να πετύχει στο δύσκολο έργο πρέπει οι κυβερνητικές πράξεις να συντάσσονται με λιτό και ξεκάθαρο τρόπο, ώστε να γίνονται αμέσως κατανοητές από τους πολίτες. Οι απόψεις αυτές του Καποδίστρια που διατυπώνονται στο υπόμνημα δεν αφίστανται από τα τότε κρατούντα στον ευρωπαϊκό χώρο.

Ο Καποδίστριας παρόλο που εκείνη την περίοδο ήταν ο πιο επίσημος Έλληνας, γνωστός σε όλο τον ευρωπαϊκό χώρο, και παρόλο που διαβίβασε τις προτάσεις του με τον πιο επίσημο τρόπο, άφησε αδιάφορους τους συντάκτες του Προσωρινού πολιτεύματος και τους πληρεξούσιους της Επιδαύρου, οι οποίοι μέσα στην ευφορία των πολεμικών επιτυχιών, αλλά και το πρωτόγνωρο κλίμα ελευθερίας που ζούσαν, αγωνιούσαν να κατοχυρώσουν την πολιτική τους ελευθερία, χωρίς βέβαια να απομακρυνθεί κανένας τους από τις θεμιτές, μέχρι κάποιο σημείο, προσωπικές τους φιλοδοξίες.

Ο μητροπολίτης Ιγνάτιος στις 18 Νοεμβρίου 1821 διαβίβασε στους αρχιερείς, τους προκρίτους και τους οπλαρχηγούς της Πελοποννήσου μια έκκληση στην οποία επισήμαινε:

Αν δεν συστήσετε Διοίκησιν, και καλήν Διοίκησιν, όπως και αν τρέξωσι τα πράγματα, η πτώσις είναι βεβαία, και δεν είναι ανάγκη να έλθω να σας βοηθήσω και εγώ, δια να πέσετε [...] Μη ούσης Διοικήσεως [...] είναι αναρχία, πολυαρχία, πυργοποιΐα και θέλομέν ποτε εισακουσθή μεταξύ μας, αλλ' ούτε θέλομεν κάμει καλά πράγματα.

Ο Ιγνάτιος μαζί με την έκκληση διαβίβασε και ένα σχέδιο για τη δημιουργία προσωρινής διοίκησης, το οποίο απωλέσθηκε, αλλά μας είναι γνωστό από ένα σχέδιο που αργοπορημένα έστειλε στον Υψηλάντη, μετά την ολοκλήρωση των εργασιών της εθνοσυνέλευσης στην Επίδαυρο, ο προσκεείμενος στον Ιγνάτιο, Κ. Πολυχρονιάδης.

Σύμφωνα με τον Πολυχρονιάδη η Διοίκηση έπρεπε να συγκροτηθεί υπό τη μορφή συμβουλίου που θα φέρει τον τίτλο *Βουλή ή Γερουσία*, την εκτέλεση των αποφάσεών της αλλά και την υποβολή σε αυτή προτάσεων έπρεπε να αναλάβουν πέντε έως επτά μινίστροι, ενώ ανάμεσα στην Βουλή και τον λαό θα παρεμβάλλονταν τα *συμβούλια των Αρχόντων* της κάθε επαρχίας. Ο Πολυχρονιάδης ακολουθώντας το παράδειγμα του Καποδίστρια τονίζει πως το πολίτευμα πρέπει να είναι σύμφωνο με τα ήθη και τα έθιμα του ελληνικού λαού, να είναι κατανοητό από τον οποιον-

δήποτε και κυρίως «να μη ερεθίση τους αλλογενείς εχθρούς των νεωτερισμών [τις ευρωπαϊκές συντηρητικές δυνάμεις]». Οι προτάσεις αυτών των δύο επιφανών Ελλήνων του εξωτερικού, του Ιγνατίου και του Πολυχρονιάδη, αγνοήθηκαν, όπως και του Καποδίστρια. Ήταν πολύ συντηρητικές για μια κατ' εξοχήν επαναστατική εποχή.

Την πρώτη ημέρα του Δεκεμβρίου 1821 στο Άργος, στο ναό του Αγίου Ιωάννου, συγκεντρώθηκαν οι εκπρόσωποι της Πελοποννήσου για τη συνέλευση που από καιρό είχε συγκαλέσει ο Δημήτριος Υψηλάντης. Σκοπός των περισσότερων πληρεξουσίων ήταν να μετεξελιχθεί σε πραγματικά Εθνική. Όμως η φατριαστική ατμόσφαιρα που επικράτησε από την πρώτη στιγμή απομάκρυνε ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Σε αυτό συνέβαλαν και οι μεθοδεύσεις του Μαυροκορδάτου και των προκρίτων της Πελοποννήσου. Έτσι τα πράγματα οδηγήθηκαν στο να περιοριστούν οι αποφάσεις της στον χώρο της Πελοποννήσου, εξέλιξη που ευνοούσε τα σχέδια του Μαυροκορδάτου, ο οποίος επιθυμούσε Εθνική Συνέλευση με πληρεξουσίους κυρίως προκρίτους.

Ήδη από την πρώτη ημέρα αποφασίστηκε η συγκρότηση των 24 αντιπροσώπων των πελοποννησιακών επαρχιών σε ένα σώμα το οποίο αποκλήθηκε *Πελοποννησιακή Γερουσία*, σε μια προσπάθεια των προκρίτων να εμφανίσουν το νέο αυτό σώμα ως συνέχεια του συστήματος που αποφασίστηκε στις Καλτετζές. Πρόεδρος της Γερουσίας εξελέγη ο Δημήτριος Υψηλάντης, ενώ με τον *Οργανισμόν περί προσωρινής Διοικήσεως* που επικύρωσε το σώμα, η Γερουσία ανέλαβε την διοίκηση της Πελοποννήσου. Ο Οργανισμός ήταν έργο του Μαυροκορδάτου και του Νέγρη, στους οποίους είχε αφήσει την φροντίδα της νομοθεσίας ο Δ. Υψηλάντης. Δεν είναι λοιπόν περίεργο που η Πελοποννησιακή Γερουσία, η οποία διαχειρίστηκε τα ζητήματα της Πελοποννήσου μέχρι τον Απρίλιο του 1823 παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με τη Γερουσία της Δυτικής και τον Άρειο Πάγο της Ανατολικής Στερεάς.

Η Πελοποννησιακή Γερουσία αποτέλεσε την απόλυτη έκφραση του πνεύματος του τοπικισμού, αλλά και τον βασικό πυρήνα των πληρεξουσίων της Α' Εθνικής Συνέλευσης που άρχισε τις εργασίες της στις 20

Δεκεμβρίου 1821 στην Πιάδα της Αρχαίας Επιδαύρου. Ήταν φανερό πως εκείνη τουλάχιστον τη στιγμή ο Μαυροκορδάτος και οι πρόκριτοι οδηγούσαν τις πολιτικές εξελίξεις σύμφωνα με τις επιθυμίες τους.

Η παρουσία και η εμπλοκή του Μαυροκορδάτου στα πολιτικά και διοικητικά πράγματα του τόπου εκείνη την περίοδο παρουσιάζει μια αντίφαση που εντοπίζεται ανάμεσα στον πρωταγωνιστικό του ρόλο στη δημιουργία των τοπικών οργανισμών, με τους οποίους ενισχύθηκε ο τοπικός πολιτικός παράγοντας σε βάρος μιας μελλοντικής κεντρικής διοίκησης, και τον επίσης ιδιαίτερα σημαντικό του ρόλο στη σύνταξη του φιλελεύθερου και δημοκρατικού Προσωρινού Πολιτεύματος της Επιδαύρου και τις μετέπειτα πολιτικές εξελίξεις. Η αντίφαση που υπάρχει στην διαφορετική προσέγγιση από το ίδιο πρόσωπο την ίδια περίπου περίοδο θεμελιωδών παραδοχών του φιλελεύθερου και δημοκρατικού χαρακτήρα ενός διοικητικού θεσμού αναδεικνύει, κατά την γνώμη μας, όχι κάποιο πολιτικό καιροσκοπισμό του Μαυροκορδάτου, αλλά την έλλειψη σχετικής εμπειρίας και κατασταλαγμένης πολιτικής σκέψης που υπήρχε στο σύνολο των ατόμων που εμπλέκονταν στον πολιτικό αγώνα.

Μέσα στο χρονικό διάστημα μόλις τριών μηνών, από τον Οκτώβριο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1821, αποκαλύπτεται μπροστά μας όλο το προσκήνιο και το παρασκήνιο του πολιτικού αγώνα που τότε μόλις αρχίζει να αποκτά τα βασικά του χαρακτηριστικά και θα καθορίσει, ως ένα βαθμό, και τις μελλοντικές εξελίξεις στον τόπο, όχι μόνο στον στρατιωτικό και πολιτικό τομέα, αλλά και στον διπλωματικό.

Οι επαναστάτες καλούνταν να γίνουν πολίτες σε σύντομο χρονικό διάστημα, αλλά αυτό απαιτούσε διεργασίες σύνθετες, οδυνηρές και καμιά φορά τραγικές.

Ευάγγελος Δρακόπουλος
Διευθυντής της Βιβλιοθήκης της Βουλής

